

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองประเภทสององค์ประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งองค์ประกอบ (Two-Factor Experimental with Repeated Measures on One Factor) (Winer, Brown, & Michels, 1991, p. 509)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่เข้ารับการรักษที่แผนกตรวจโรคผู้ป่วยนอก อายุรกรรม โรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยวิธีการสุ่มครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีค่าคะแนนการตอบแบบวัดความเข้มแข็งของครอบครัวต่ำกว่า เปอร์เซนต์ไทล์ที่ 25 และสมัครใจเข้าร่วมการทดลองจำนวน 10 ครอบครัว และสุ่มเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 5 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานและโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ด้านวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ในระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการคัดเลือกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pre-Test) ทั้งสองกลุ่ม ในระยะทดลองกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองจำนวน 5 ครอบครัวจะได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบ โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาจำนวน 10 ครั้ง เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ติดต่อกัน โดยเริ่มทดลองวันที่ 20 พฤษภาคม 2552 ถึงวันที่ 29 มิถุนายน 2552 กลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มควบคุม จะได้รับการดูแลปกติของโรงพยาบาล ระยะหลังการทดลองคือระยะหลังการให้คำปรึกษารอบตามโปรแกรมที่กำหนดและการได้รับการดูแลตามแนวทางปกติของโรงพยาบาล ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบวัดความเข้มแข็งความครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานอีกครั้ง ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อเก็บเป็นคะแนนการทดสอบระยะหลังการทดลอง (Post Test) ระยะติดตามผลภายหลังเสร็จสิ้นการทดลองทั้งช่วงเวลา 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ตอบแบบวัดความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานอีกเป็นครั้งที่ 3 โดยมีการสลับข้อคำถามของแบบวัดเพื่อป้องกันการจดจำ ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดและเก็บเป็นคะแนนการทดสอบระยะติดตามผล (Follow Up) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Two - factor Experimental with Repeated Measures on One Factor) (Winer, Brown, & Michels, 1991, p. 509)

และเมื่อพบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยทำการทดสอบด้วยวิธีการทดสอบรายคู่แบบนิวแมน - คูลส์ (Newman - Keuls Procedure)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาการทดลองต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน ที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอบครัวและครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการดูแลตามแนวทางปกติ ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล
3. เพื่อศึกษาผลของการให้คำปรึกษาคอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผล

สมมติฐานของการวิจัย

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการและระยะเวลาการทดลอง
2. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังทดลองสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุม
3. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุม
4. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังทดลองสูงกว่าในระยะก่อนทดลอง
5. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนทดลอง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ครอบครัว ด้านระดับการศึกษา สามี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 มากที่สุด จำนวน 8 คน รองลงมาคือระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน ภรรยาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 มากที่สุดจำนวน 6 คน

รองลงมาคือ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน และ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 2 คน

สามีอายุในช่วง 46 - 50 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็น รองลงมาคือช่วงอายุ 51 - 55 ปี จำนวน 3 คน และช่วงอายุ 40 - 45 ปี จำนวน 2 คน ช่วงอายุภรรยาที่มีอายุในช่วง 46 - 50 ปี จำนวน 5 คน รองลงมาคือช่วงอายุ 51 - 55 ปี จำนวน 3 คน และช่วงอายุ 40 - 45 ปี จำนวน 2 คน

สามีประกอบอาชีพรับราชการ ชั้นประทวน จำนวน 8 คน รองลงมาคือรับจ้างรายวัน จำนวน 2 คน ด้านอาชีพภรรยาประกอบอาชีพรับจ้าง เช่นเย็บผ้า จำนวน 6 คน รองลงมาคือไม่มีงานทำ อยู่บ้านดูแลบุตรหลาน จำนวน 4 คน

กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ในช่วง 10,000 - 15,000 บาท ประเภทของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง เป็นครอบครัวเดี่ยว จำนวน 9 ครอบครัว รองลงมาคือครอบครัวขยาย จำนวน 10 ครอบครัว ด้านความคิดเห็นต่อระดับความเข้มแข็งของครอบครัวเดิมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง จำนวน 5 ครอบครัว รองลงมาคือระดับน้อย จำนวน 3 ครอบครัว และระดับมาก จำนวน 2 ครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยจำแนกรายด้านความเข้มแข็งของครอบครัว

ผลจากการศึกษาความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานโดยจำแนกความเข้มแข็งของครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการสื่อสาร องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท และองค์ประกอบด้านการแสดงออกถึงความรักและความผูกพัน พบว่า

ระยะก่อนการทดลองครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในองค์ประกอบด้านการแสดงออกในความรักและความผูกพันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท คิดเป็นร้อยละ 61.9 องค์ประกอบด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.1

ระยะหลังการทดลองครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในองค์ประกอบด้านการแสดงออกในความรักและความผูกพัน องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทมากที่สุด โดยมีคะแนนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 66 และรองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 61

ระยะติดตามผลครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในองค์ประกอบด้านการแสดงออกในความรักและความผูกพันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท คิดเป็นร้อยละ 68 และองค์ประกอบด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67

ผลการวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัย

ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าดัชนี

ความสอดคล้อง (IOC: Item - objective Congruence) มีค่า IOC ระหว่าง .67 - 1.00 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) รายข้อ มีค่าตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการหาด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha Formula) ของ Cronbach (1990, pp. 202 - 204) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการและระยะเวลาทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังทดลองสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังทดลองและระยะก่อนทดลองไม่แตกต่างกัน
5. ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. สมมติฐานที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการและระยะเวลาทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของวิธีการทดลองกันระยะเวลานั้น เห็นได้จากในระยะก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบและกลุ่มควบคุมมีคะแนนที่ใกล้เคียงกันเนื่องจากการคัดเลือกครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลพบว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีระบบมีค่าเฉลี่ย

คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวสูงกว่ากลุ่มควบคุม และในระยะติดตามผลครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีระบบมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวสูงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะเป็นระบบหนึ่งและมองปัญหาหรือความบกพร่องที่เกิดขึ้นในครอบครัวมาจากระบบครอบครัวไม่ใช่มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัว ดังนั้นการช่วยเหลือจึงเน้นในภาพรวมสมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบทุกขอบทุกอย่างร่วมกัน การวิเคราะห์เชิงระบบครอบครัวนั้นผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสำรวจบริบทของโครงสร้างความสัมพันธ์ครอบครัว 3 ชั่วอายุคน โดยการใช้เทคนิคแผนภูมิครอบครัว (Family Genogram) เพื่อศึกษาสภาพครอบครัวในด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการติดต่อและความถี่ในการติดต่อครอบครัวและผู้อื่น ข้อมูลที่บ่งบอกถึงเปิดเผยหรือใกล้ชิดของสมาชิกแต่ละคนในระบบครอบครัว เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงสภาพอารมณ์และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่ออารมณ์สมาชิกในครอบครัวได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การใช้แผนภูมิครอบครัวศึกษาสภาพครอบครัวเดิมของภรรยาท่านหนึ่งพบว่า ภรรยาท่านนี้มีความผูกพันกับบิดามากซึ่งวัดผลได้จากการที่สมาชิกให้ระดับคะแนนความผูกพันที่สูงสุด ทุกครั้งที่มีการวิวาทใดเกิดขึ้นในแต่ละช่วงการดำเนินชีวิต ภรรยาท่านนี้จะนึกถึงบิดาเป็นคนแรก การพูดคุยสามารถเปิดเผยได้มากกว่ามารดา ส่วนมารดานั้นความสนิทสนมจะน้อยกว่าบิดา เมื่อบิดาเสียชีวิตเธอมีความเศร้าโศกเสียใจมากเธอทุกข์ใจเป็นเวลานานนับปี น้ำหนักตัวลดลงถึง 10 กิโลกรัม จนกระทั่งเธอได้พบกับสามีคนปัจจุบันซึ่งเธอบอกเล่ากับผู้วิจัยว่าเธอตัดสินใจเลือกเพราะสามีคล้ายคลึงกับบิดา เปรียบเหมือนบิดาคนหนึ่งที่เคยให้ความรัก ความเอาใจใส่ต่อตัวเธอ เธอเธอขึ้นมาจากความเศร้าหมอง จากการใช้แผนภูมิครอบครัวทำให้ผู้วิจัยทราบว่าภรรยาท่านนี้มีภาวะหลอมรวมทางอารมณ์และมีภาวะพึ่งพิงสูงกับบิดา ห่างเหินจากมารดา ขาดความเป็นตัวของตัวเอง หากเกิดความสูญเสียหรือวิกฤตใดในชีวิตอาจเสี่ยงต่อความเครียดวิตกกังวลที่สูงจนเกิดความล้มเหลวในชีวิตและครอบครัวที่เหลืออยู่ จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบสภาพทางอารมณ์ในครอบครัวภรรยาท่านนี้และได้มีการนำประเด็นที่ได้รับทราบมาปรับช่วยเหลือให้ภรรยาท่านนี้มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น พร้อมทั้งปรับสภาวะหลอมรวมทางอารมณ์ อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลดังกล่าวทำนายกระบวนการสืบทอดประสิทธิภาพการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษในครอบครัวได้ ส่งผลการให้คำปรึกษามีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น

จากแผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลองแสดงว่า การให้คำปรึกษารอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบส่งผลให้ความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วย

โรคเบาหวานเพิ่มขึ้นในระยะหลังการทดลองและยังสามารถส่งผลให้คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงขึ้นกว่าระยะหลังการทดลอง เกิดความคงทนของพฤติกรรมและแสดงถึงพัฒนาการในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จที่เกิดขึ้นทั้งนี้อาจเนื่องจากการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบเน้นถึงความสำคัญด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล จุดเด่นคือการสร้างปฏิสัมพันธ์ตัวต่อตัวระหว่างสามี ภรรยา (Person to Person Relationship Technique) ซึ่งนับเป็นเทคนิคสำคัญของทฤษฎีระบบ เพื่อให้สมาชิกแสดงความรู้สึกต่อกันอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมาโดยไม่กล่าวถึงบุคคลที่สาม การสร้างปฏิสัมพันธ์ตัวต่อตัวสามารถช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างสามี ภรรยา ทั้งนี้เพราะมีการช่วยเหลือให้บุคคลทั้งสองได้พูดคุยในประเด็นปัญหาอย่างแท้จริง ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานจึงเกิดการเรียนรู้สามารถแก้ไขปัญหาค้นหาทางออกของปัญหาด้วยตนเอง และการได้รับการสนับสนุนจากผู้วิจัยที่กระตุ้นให้สมาชิกแสดงศักยภาพตนเองร่วมกับกิจกรรมภายในโปรแกรมการให้คำปรึกษาที่เน้นการฝึกทักษะวิธีการลดภาวะหลอมรวมทางอารมณ์ภายในครอบครัวส่งผลให้ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานเกิดการพัฒนาดตนเอง เกิดความเป็นเหตุเป็นผลในการดำเนินชีวิต ได้รับรู้สถานะแห่งตนเอง สามารถแยกแยะกระบวนการด้านความคิดหรือสติปัญญาจากกระบวนการด้านอารมณ์ได้ (Differentiation Technique) มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มขึ้น มีชีวิตอยู่เพื่อตนเองและประคับประคองสมาชิกครอบครัวที่เหลืออยู่ให้อยู่รอดได้ จากการเรียนรู้ดังกล่าวและการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างสมาชิกที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้สมาชิกได้มองสภาพครอบครัวตนเองอย่างเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาสัมพันธภาพภายในครอบครัว เกิดความคงทนของความเข้มแข็งภายในครอบครัวจนถึงระยะติดตามผลได้เป็นผลสำเร็จ

ส่วนครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการดูแลตามแนวทางปกติของโรงพยาบาลซึ่งเน้นการให้บริการทางการแพทย์เป็นหลักเช่น การปรึกษา การให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาการดูแลตนเอง อีกทั้งลักษณะการดูแลเป็นการดูแลผู้ป่วยเพียงคนเดียวไม่เป็นองค์รวมทั้งครอบครัวขาดการสร้างเสริมกำลังใจ รวมพลังในการช่วยเหลือกัน จึงไม่สามารถส่งผลให้เกิดการพัฒนาในความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานซึ่งแสดงให้เห็นจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวที่ไม่เปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวไม่แตกต่างกัน

2. สมมติฐานที่ 2 ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังการทดลองสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การพัฒนาความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานครั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากเทคนิคการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีระบบร่วมกับกิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ด้วยลักษณะของกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยาเป็นหลัก ประกอบกับการใช้เทคนิคของทฤษฎีจึงส่งผลต่อการวิจัย เห็นได้จากการให้คำปรึกษารอบครัวครั้งที่ 3 ที่มีการใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person Relation Technique) ร่วมกับกิจกรรม “จากใจสู่ใจ” ได้ช่วยให้สามี ภรรยาได้ฝึกทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพราะมีการพูดคุยเปิดเผยความในใจต่อกันโดยที่ไม่มีการกล่าวถึงบุคคลที่สาม เกิดสายสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวเพราะมีความเข้าใจกันและกันมากขึ้น จากการบอกเล่าถึงความประทับใจในแต่ละกิจกรรม เทคนิคการจัดการสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation Technique) ร่วมกับบทละครจำลองเหตุการณ์ในค่ายทหาร เป็นกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มชื่นชอบมากที่สุด เพราะเป็นสถานการณ์ที่ตรงกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ภรรยาท่านหนึ่งได้แบ่งปันประสบการณ์ให้กลุ่มทราบว่าเธอเป็นคนหนึ่งที่มีชีวิตจริงเหมือนละครสมมติ ทุกครั้งที่เธอพบเห็นสามีอยู่ในวงสุราเธอไม่เคยถามถึงเหตุผลใดกับสามีนอกจากการคร่ำครวญ การต่อว่านั่นลูกหลาน ไปถึงเพื่อนสามี ภรรยาเพื่อนสามีจนเป็นเหตุให้เกิดความบาดหมางจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมนี้ทำให้เธอมองเห็นภาพของตัวเองชัดเจนขึ้นว่าบุคคลที่สามที่เธอคิดเข้ามาเป็นพรรคพวกไม่ได้ทำให้เธออ่อนคลายจากความบาดหมางได้เลยกลับมีความหวาดระแวงตลอดเวลา สิ่งที่จะนำไปใช้จากการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ คือการแก้ไขปัญห โดยใช้เหตุผล ซึ่งบรรยากาศของการให้คำปรึกษาที่สามารถส่งเสริมความเข้าใจในตนเองและความเข้าใจในสมาชิกครอบครัวลักษณะเช่นนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงตนเองได้ดีขึ้นและรวดเร็วขึ้น

ส่วนครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการดูแลตามแนวทางปกติของโรงพยาบาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเข้าถึงผู้ป่วยเพียงคนเดียวขาดการให้ความสำคัญของบทบาทสมาชิกครอบครัว จึงนับเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้สมาชิกครอบครัวขาดความรู้สึกร่วมเสมือนทีมเดียวกัน ในการร่วมดูแลซึ่งกันและกัน เกิดความแปรปรวนในสายสัมพันธ์ครอบครัว การขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวตลอดจนการฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การแสดงออกถึงความรักและความผูกพัน ส่งผลให้ความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการดูแลตามแนวทางปกติของโรงพยาบาลไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3. สมมติฐานที่ 3 ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าครอบครัวผู้ป่วย

โรคเบาหวานในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวที่ส่งผลให้เกิดความคงทนของพฤติกรรม ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกนั้นจนถึงในระยะติดตามผลนั้น เกิดขึ้นจากกิจกรรมการพัฒนาความเข้มแข็งครอบครัวมีการให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณ สามารถสร้างกำลังใจให้แก่สมาชิกในครอบครัว พลังใจที่ก่อตัวขึ้นนำมาซึ่งความประทับใจในกลุ่มและระหว่างสามิ ภรรยา โดยเฉพาะพลังใจที่เกิดขึ้นจากการให้คำปรึกษาในครั้งที่ 4 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามิที่เจ็บป่วยมีแรงใจในการดูแลตนเอง ใช้ชีวิตที่อยู่อย่างมีเป้าหมายและมีความสุข เข้าถึงจิตวิญญาณที่แท้จริงในตนเอง พร้อมทั้งให้ภรรยาสามารถพัฒนาตนเองให้มีชีวิตอยู่อย่างเข้มแข็งหากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดในชีวิตครอบครัว เช่น การสูญเสีย การเกิดภาวะวิกฤตในครอบครัว เป็นต้น สามิท่านหนึ่งได้กล่าวถึงความหมายในชีวิตของตนเองคือการได้ดูแลลูกและภรรยา อย่างประทับใจว่า “ผมไม่รู้ว่าผมจะมีชีวิตอยู่อีกนานแค่ไหน แต่ผมรู้สึกขอบคุณชีวิตที่คอยอยู่ข้าง ๆ มาตลอด ในชีวิตทหารชั้นผู้น้อย คงไม่สามารถหาสิ่งที่เลิศจนมาให้ครอบครัวได้ จะมีก็แค่บ้านพักข้าราชการกับเงินเก็บที่ไม่มากนัก แต่ความลำบากนี้ก็ไม่ได้ทำให้ผมท้อ กลับทำให้ผมอยากมีชีวิตอยู่ต่อเพราะเมียและลูกคือความหมายในชีวิตของผม” เป็นคำพูดที่สร้างความประทับใจให้กับภรรยาและเพื่อนสมาชิกหลายท่านจนไม่สามารถกลืนน้ำตาได้ รวมถึงผู้วิจัยที่รู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้สมาชิกสามารถเข้าใจและค้นหาความหมายชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wheeler (2008) ได้ทำการศึกษา 6 องค์ประกอบ ของความเข้มแข็งครอบครัวว่ามีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากน้อยเพียงใด องค์ประกอบนั้นคือ การให้เกียรติกัน ความสม่ำเสมอ ความก้าวหน้า สื่อสาร การแสดงออกที่เปิดเผย และการใช้เวลาร่วมกัน ภายใต้อสมมติฐานที่ว่าระดับความเข้มแข็งครอบครัวมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งผลของการศึกษาพบว่าระดับความเข้มแข็งครอบครัวมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เห็นได้ว่าการให้เกียรติให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ถือเป็นพลังใจที่สำคัญช่วยเหลือให้ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเกิดพฤติกรรมที่คงทนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในครอบครัว

4. สมมติฐานที่ 4 ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังทดลองและระยะก่อนทดลองไม่แตกต่างกัน เนื่องด้วยลักษณะของทฤษฎีระบบมีแนวคิดช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวสามารถแยกตนเองจากภาวะหลอมรวมทางอารมณ์, พัฒนาตนเองให้เกิดความเป็นเหตุเป็นผลในการดำเนินชีวิต แยกกระบวนการด้านความคิดหรือสติปัญญากับกระบวนการด้านอารมณ์ได้ (Differentiation of Self) จึงสามารถช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวผู้ป่วยได้ โดยเฉพาะครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานซึ่งเป็นโรคเรื้อรังที่มีโอกาสเกิดภาวะวิกฤตได้ตลอดช่วงชีวิต

ทฤษฎีระบบจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวไม่เกิดการพึ่งพิงกันมากเกินไป มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถระดับประคองให้สมาชิกครอบครัวที่เหลืออยู่ผ่านพ้นภาวะวิกฤตไปได้

ทั้งนี้ขั้นตอนแรกของการดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยได้จัดให้ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีคุณลักษณะเข้าได้กับกลุ่มตัวอย่างเข้ารับฟังการบรรยายเพื่อทำความรู้จักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาครอบครัวเนื่องจากเป็นกระบวนการที่ไม่เคยมีการนำมาใช้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยในโรงพยาบาล ภายหลังการแนะนำร่วมกับแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานได้ให้ความสนใจและเข้าร่วมงานวิจัยเป็นอย่างดี ขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพ จึงเป็นไปอย่างราบรื่นโดยผู้วิจัยได้มีการนำเทคนิคการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มรวมถึงเทคนิคตามทฤษฎีระบบ ได้แก่ การฟังอย่างตั้งใจ การใช้คำถาม การสะท้อนความรู้สึก การรักษาความลับของกลุ่ม การทำแผนที่ครอบครัวและมีการใช้เทคนิคการปั้น เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในการเข้ากลุ่มอีกทั้งยังสามารถเก็บรายละเอียดความเป็นตัวตนของสมาชิกกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากขณะการดำเนินกิจกรรมการปั้นสามิท่านหนึ่งได้บรรยายการปั้นของตนเองอย่างน่าสนใจ โดยบรรยายว่าเป็นการปั้นรูป “ช้างใหญ่” เพราะอยากให้เพื่อนรู้ว่าตนเองใจใหญ่ จิตใจเข้มแข็งคังช้าง ช่วงชีวิตที่ผ่านมารู้สึกอ่อนแอ ว่าเหว่ เจ็บเหงาภายหลังการชีวิตการแต่งงานครั้งแรกล้มเหลว มาถึงวันนี้รู้สึกว่ายากมีชีวิตที่เข้มแข็ง ทำใจให้ใหญ่เหมือนช้างเพื่อจะได้มีกำลังใจในการสู้ชีวิตต่อไปไม่ท้อถอย ขณะบรรยายการปั้นสามิได้หันไปกล่าวขอบคุณภรรยาคนปัจจุบันที่ทำให้เขารู้สึกอยากปรับปรุงตนเองและคอยเป็นกำลังใจให้ งานปั้นของสามิท่านนี้ช่วยให้ผู้วิจัยทราบถึงความเจ็บเหงา ว่าเหว่ภายในใจและความปรารถนาของตัวสมาชิกที่ปรารถนาให้สมาชิกครอบครัวอยู่กันอย่างพร้อมหน้า ซึ่งแสดงออกโดยความต้องการเปลี่ยนแปลงการปั้นของสมาชิกที่ต้องการปั้นให้ครอบครัวอยู่กันอย่างพร้อมหน้ามีเวลารับประทานอาหารเย็นด้วยกัน การได้รับทราบข้อมูลคุณภาพนี้นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อทิศทางการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครั้งที่สอง เป็นการศึกษาสภาพครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานผู้วิจัยได้นำกิจกรรมการวาดภาพครอบครัว เข้ามาช่วยเหลือในการศึกษา บรรยายภาคเริ่มแรกของกิจกรรมสมาชิกกลุ่มก่อนข้างอึดอัดเพราะทุกคนต่างห่างเหินจากการวาดภาพ จึงใช้เวลาในการทดสอบนาน การทำแบบทดสอบนี้ส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลและรู้จักแต่ละครอบครัวมากขึ้น อีกทั้งยังได้ฝึกการตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานของครอบครัวสมาชิกกลุ่ม เห็นได้จากการสังเกตอาการปฏิกิริยาของสมาชิกท่านหนึ่ง (ครอบครัวที่ 3) ขณะวาดภาพจะมีสีหน้ายิ้มแฉ่งเพราะกำลังวาดภาพตนเองร้องเพลง เดินรำ และมีสีหน้าตึงเครียดมากขึ้นเมื่อวาดภาพลูกสาว ลายเส้นที่วาด

มีความหนักแน่นคมชัด เมื่อทำการวาดภาพลูกชายจะวาดด้วยลายเส้นที่เบา มีการลบและวาดใหม่หลายครั้ง ในเบื้องต้นผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าสมาชิกท่านนี้มีบุคลิกภาพที่ร่าเริง ใจดีและมีปมขัดแย้งกับลูกสาว แต่เมื่อได้รับฟังการบรรยายภาพกลับพบว่า สมาชิกท่านนี้ยอมรับว่าตนเองเป็นคนคุมคาม มีการใช้ความรุนแรงและกับลูก โดยเฉพาะลูกชายเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถอยู่บ้านร่วมกันได้ แต่ยังให้การดูแลด้านการเงิน สมาชิกพยายามวาดภาพลูกชายที่กำลังตกปลาเพื่อนำมาขาย แต่ความเป็นจริงแล้วลูกชายเรียนไม่สำเร็จ เกเร ก่อเรื่องทะเลาะวิวาท ตัวสมาชิกท่านนี้มีความต้องการให้บุตรชายเป็นคนมีความรับผิดชอบมากกว่านี้ มีหน้าที่การงานเลี้ยงตนเองได้ แต่ตอนนี้ไม่สามารถทำอะไรได้ การวาดภาพครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะวาดภาพสมาชิกครอบครัวแต่ละคนที่ต่างทำกิจกรรมของตนเอง เช่น การนอน การเล่นเกม การทำอาหาร ในครัว มีเพียงหนึ่งครอบครัวเท่านั้น ที่วาดภาพภาพการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในบ้าน คือ วาดภาพสมาชิกกำลังรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งการวาดภาพครอบครัวที่มีการวาดภาพสมาชิกแต่ละคนต่างทำกิจกรรมของตนเองนั้นจะแสดงให้เห็นถึงการบกพร่องทางด้านการสื่อสารในครอบครัว การแปรผลจากการกิจกรรมวาดภาพครอบครัวครั้งนี้มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มทดลองในองค์ประกอบด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จากผลลัพธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการใช้เทคนิคการปั้น กิจกรรมวาดภาพครอบครัว การทำแผนภูมิครอบครัวและการทำแบบวัดความเข้มแข็งของครอบครัวสามารถบอกได้ถึงสภาพครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างได้แม่นยำ เป็นข้อมูลทางคุณภาพที่มีความสมบูรณ์ส่งผลให้การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้มีทิศทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานชัดเจนมากขึ้น

การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งที่สาม เป็นการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการสื่อสาร ด้านวิธีการสื่อสารที่สามารถถ่ายทอดความผูกพันที่กระหว่างสมาชิก โดยการเรียนรู้ผ่านวิดิทัศน์ “อีกด้านของความคิด” ซึ่งนำเสนอมุมมองความคิดที่ต่างกันของบุคคลในครอบครัวแต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นออกมา จุดมุ่งหมายของการชมวิดิทัศน์ในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการสื่อให้สมาชิกเห็นถึงผลกระทบของการเกิดความคิดทั้งเชิงบวก – ลบ แต่ไม่มีการแสดงออกต่อกัน ช่วงแรกของการแสดงความคิดเห็นต่อวิดิทัศน์สมาชิกกลุ่มยังไม่เข้าใจในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสาร สมาชิกส่วนใหญ่แสดงความเห็นในประเด็น ความรู้สึกที่แม่เป็นห่วงลูก พ่ออยากให้ลูกมีอนาคตที่ดี ผู้วิจัยจึงให้สมาชิกชมวิดิทัศน์ซ้ำอีกครั้งพร้อมทั้งชี้แนะประเด็นของความคิดที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลไปพร้อมการรับชม สมาชิกกลุ่มจึงเข้าใจสาระในวิดิทัศน์เพิ่มขึ้นและเห็นความสำคัญของการสื่อสารโดยใช้คำพูด กิจกรรม “จากใจสู่ใจ” เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person Relationship Technique) เพื่อให้สมาชิกมีประสบการณ์การสื่อสาร

ที่ถ่ายทอดความรักความผูกพัน โดยให้สมาชิกฝึกการแสดงออกในลักษณะการสื่อสารต่าง ๆ ที่มอบหมายให้ จากแบบบันทึกประสบการณ์ทำให้ทราบว่าสมาชิกกลุ่มหลายท่านที่รู้สึกอึดอัดที่ไม่สามารถสื่อสารให้อีกฝ่ายเข้าใจและการรับรู้ถึงการสื่อสารจากท่าทางโดยไม่มีคำพูด เป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจ กิจกรรมนี้ผู้วิจัยสนับสนุนให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญของการพูดสื่อสารในสิ่งที่นึกคิดตลอดจนสิ่งที่รู้สึกในใจมากขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารที่แสดงถึงความห่วงใย ห่วงดีต่อสมาชิกในครอบครัว เพราะสามารถสร้างความรู้สึกที่ประทับใจให้อีกฝ่ายได้ดีที่สุด

การให้คำปรึกษาครั้งที่สี่ เป็นการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการสื่อสาร ด้านการให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณระหว่างสมาชิกทั้งที่เป็นคำพูดและไม่ใช่คำพูด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ความสำคัญของจิตวิญญาณ และฝึกการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดทางด้านจิตวิญญาณ ผู้วิจัยนำเข้าสู่เนื้อหาโดยใช้กิจกรรม “ขดลวดชีวิต” เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสนึกย้อนถึงประสบการณ์ชีวิตในอดีตของตนเอง สัมผัสถึงความทุกข์ทรมานที่ได้ผ่านพ้นมาแต่ละช่วงวัย ขณะดำเนินกิจกรรมสมาชิกท่านหนึ่ง (ครอบครัวคู่อี 3) คัดขดลวดในแนวตั้งขดลวดคล้ายลักษณะเดินลงบันได จนสุดความยาวของขดลวด และได้แบ่งปันประสบการณ์ว่า “ตั้งแต่ผมจำความได้ผมมีความสุขที่สุดตอนวัยเด็กที่ไม่ต้องเรียนหนังสือ ได้วิ่งเล่นตามทุ่งนา ไม่ต้องคิดอะไรมากมายไม่ต้องทำงาน พอผมเป็นวัยรุ่นความสนุกสนานในตอนนั้น กลับเป็นความทุกข์ที่สาหัสของพ่อแม่ ผมเกรมีเรื่องชกต่อย แสบสุด ๆ ขโมยเงินพ่อไปเล่นการพนัน สิ่งที่คุณพ่อทำประจำคือไปปรับผมที่สถานีตำรวจ จนต้องใส่ระบบทหารมาบังคับ จึงเอาผมอยู่จนมาถึงวันนี้ผมรู้สึกว่าเวรกรรมมีจริง ผมและลูกชายไม่ลงรอยกัน ลูกทำในสิ่งที่ผมเคยทำมาทั้งหมดเหมือนกระจกเงาส่องให้ผมมองเห็นตนเองชัดขึ้น ผมรู้แล้วว่าตอนนั้นพ่อผมรู้สึกเช่นไร ทุกวันนี้ผมกับลูกแทบไม่คุยกัน เขาจะโทรมาเมื่อต้องการเงินผมก็จะเอาเงินไปให้หรือให้ไปเอากับเพื่อนผมก่อนค่อยใช้คืนทีหลัง ” ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคสะท้อนความรู้สึกกับสมาชิกท่านนี้ทำให้ทราบว่าสมาชิกรู้สึกผิดในสิ่งที่ตนทำกับบิดาและกลายเป็นเวรกรรมที่ตามสนองจากเหตุการณ์ทั้งหมด ทำให้สมาชิกเกิดความท้อแท้จากบิดาและครอบครัวเดิมแทบขาดการติดต่อ ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิคคืนสู่เหย้า (Going Home Again) เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสกลับไปสะสางในปมในใจที่ค้างค้ำระหว่างบิดา บรรเทาความรู้สึกอึดอัดภายในใจ ซึ่งสมาชิกท่านนี้เลือกใช้การเขียนจดหมายเพราะพูดคุยไม่เก่งอีกอย่างคือบิดาชอบอ่านหนังสือจึงตัดสินใจเลือกวิธีนี้ก่อนแล้วค่อยหาเวลากลับบ้านไปเยี่ยมเยียน จากการติดตามผลทราบว่าสมาชิกรู้สึกสบายใจมากขึ้นที่ได้ปลดปล่อยความอึดอัดในใจที่สะสมมานาน ตามคำบอกเล่าว่า “พ่อก็ยังเป็นพ่อที่ให้อภัยและคอยช่วยเหลือ ผมเสมอ เราคุยกันได้นานขึ้นผมมีความสุขมาก ทำให้ผมคิดว่าผมจะลองเริ่มต้นใหม่กับลูกอีกสักครั้ง ผมจะใจเย็นมากขึ้น ไม่ใช่กำลัง ผมจะบอกในความรู้สึกที่แท้จริงว่าผมทำไปทั้งหมดเพราะผมรัก

และหวังในอนาคตของเขา อยากให้เขาดูแลตนเองได้” ซึ่งกระบวนการคืนสู่เหย้านี้ผู้วิจัยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกท่านนี้กลับไปเผชิญหน้า แต่มีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกได้กลับไปเรียนรู้และเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างบิดาและตัวสมาชิก เพื่อที่จะเริ่มต้นสร้างความสงบและความราบรื่นให้แก่ครอบครัวส่งผลให้สัมพันธภาพในครอบครัวนี้ดีขึ้น เกิดความเข้มแข็งในครอบครัวในเวลาต่อมาได้

การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งที่ห้า การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองและสมาชิกครอบครัว เบื้องต้นผู้วิจัยใช้วิธีการให้สมาชิกกลุ่มระดมความคิดเกี่ยวกับบทบาทของตนเองให้มากที่สุด และร่วมกันอภิปรายถึงบทบาทของตนเองจากการสังเกตการณ์สมาชิกกลุ่มได้ให้ความร่วมมือและช่วยกันระดมความคิดอย่างแข็งขัน บรรยากาศเป็นไปด้วยความสนุกสนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกกลุ่มฝ่ายภรรยาที่ต่างเน้นบทบาทของสามีในเรื่องของความซื่อสัตย์ต่อคู่ชีวิต ซึ่งเรียกเสียงหัวเราะขบขันจากสมาชิกกลุ่มฝ่ายสามี จากนั้นผู้วิจัย ใช้เทคนิคการสร้างปฏิสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person Relationship Technique) เพื่อให้สามี ภรรยาได้พูดคุยกันประเด็นบทบาทหน้าที่ของตนเองและอีกฝ่าย การอภิปรายภายหลังทำกิจกรรมภรรยาท่านหนึ่งได้แบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนสมาชิกว่าเธอภูมิใจที่สามีเป็นพ่อที่ดีของลูกดูแล ทั้งเรื่องการเรียนการดำเนินชีวิตของลูกจนลูกเป็นคนดี ช่วยดูแลงานบ้านไม่ให้เธอต้องทำงานบ้านคนเดียวและเป็นคนที่มีอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอชื่นชอบ การแสดงความรู้สึกของภรรยาท่านนี้ถือเป็นพลังใจที่สำคัญต่อสามีเธอสังเกตจากใบหน้าที่เจือไปด้วยรอยยิ้มตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวสมดังจุดมุ่งหมายของเทคนิคนี้ ที่ต้องการช่วยเหลือให้เกิดผลดีในการปรับปรุงระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวและช่วยทำให้สมาชิกได้รู้จักตนเอง (Bowen, 1978)

การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งที่หก การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่ตนเองและการยอมรับให้เกียรติกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้หน้าที่ของตนเองและมีความเข้าใจในหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมมือกันทำงานเดียวกันคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในครอบครัว เมื่อเผชิญปัญหาหรือภาวะวิกฤตในชีวิตใด ผู้วิจัยนำกิจกรรม “หมูนเวียนกันไป” ซึ่งใช้เก้าอี้ทั้งหมดสี่ตัวโดยแต่ละตัวเป็นตัวแทนบทบาทของบิดา มารดา สามี ภรรยา และให้สมาชิกกลุ่มหมูนเวียนกันนั่งเก้าอี้ดังกล่าว ใครนั่งเก้าอี้บทบาทใดให้เขียนหน้าที่ประจำวันของบทบาทนั้นให้มากที่สุด จากการสังเกตพบว่าสมาชิกกลุ่มต่างให้ความร่วมมือเขียนหน้าที่ของแต่ละบทบาท ผู้วิจัยจึงขอให้อาสาสมัครที่นั่งอยู่ประจำแต่ละเก้าอี้เล่าให้เพื่อนสมาชิกฟังว่า หน้าที่ของเก้าอี้ที่ตนนั่งมีหน้าที่

อะไรบ้าง โดยในขั้นตอนนี้ผู้ให้คำปรึกษาเปิดประเด็นสอบถาม โดยใช้เทคนิคการสนับสนุนให้กำลังใจ (Encourage) เพื่อกระตุ้นการระดมความคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้น ตลอดจนสำรวจเจตคติต่อการปฏิบัติหน้าที่ ความตระหนักในหน้าที่ของตน และการยอมรับหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว เช่น “คิดอย่างไรกับหน้าที่ที่บุคคลนั้นทำ”, “หน้าที่ที่คุณเขียนมาหลายหน้าที่นี้ อยากจะเพิ่มเติมจุดไหน”, “คุณมีส่วนร่วมอะไรบ้าง ถ้าต้องทำเองทั้งหมดนี้ คุณคิดอย่างไร”, “คุณเจ็บป่วยเป็นเบาหวานเป็นแล้วไม่หาย ต้องฉีดยาฉีดยาตลอดชีวิต ต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว คุณรู้สึกอย่างไร อะไรทำให้คุณอยากมีชีวิตอยู่ต่อไป”, “สามีคุณเจ็บป่วยแบบนี้ ต้องฉีดยาฉีดยาทรมาณทั้งใจและกาย แล้วยังทำงานเลี้ยงครอบครัว คุณรู้สึกอย่างไร อะไรที่คุณพอจะทำเพื่อสามีคุณได้บ้าง” จากแบบบันทึกประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ทราบว่ากิจกรรมนี้ช่วยให้สมาชิกได้เข้าใจหน้าที่ของตนเองมากขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจในการทำหน้าที่ของอีกฝ่าย ตลอดจนรู้สึกอยากเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเหลือให้สามีมีความสุขมีสุขภาพที่แข็งแรงตลอดไป ดอนหนึ่งจากการอภิปรายหน้าที่ภรรยาท่านหนึ่งเธอบอกเล่าว่าเธอไม่กล้าเข้าไปแตะต้องเรื่องโรคเบาหวานของสามีเพราะกลัวจะทำให้อาการทรุดหนัก ซึ่งเธอจะกังวลมากทุกครั้งที่แพทย์ปรับยาฉีดเพิ่มขึ้นและตัวเธอเองก็ไม่มีความรู้ในการดูแลผู้ป่วย ภาระส่วนใหญ่จึงตกเป็นหน้าที่ของสามีเพียงคนเดียวที่ดูแลตัวเอง ตอนนี้เธอได้รับรู้ถึงความเหนื่อยล้าของสามี ความเจ็บปวดจากการฉีดยาและความยากลำบากในการที่ต้องพยายามเป็นทั้งผู้นำครอบครัวและการดูแลตัวเองให้แข็งแรงมากขึ้น สิ่งที่จะช่วยให้ดีขึ้นคือเธอจะพยายามศึกษาเรื่องโรคมามากขึ้นเพื่อช่วยเหลือสามีในการดูแลสุขภาพ จากการร่วมอภิปรายดังกล่าวเห็นได้ว่าสภาพอารมณ์ของภรรยาท่านนี้แสดงถึงการมีภาวะหลอมรวมทางอารมณ์สูงต่อสามี ด้วยลักษณะของครอบครัวที่สมาชิกมีความผูกพันกันจนสามารถรับรู้ได้ถึงความวิตกกังวล ความเจ็บปวดซึ่งกันและกันส่งผลให้เกิดความเครียดและอึดอัดตามมาได้ (เมธินันท์ ภิณญชน, 2539) เหตุการณ์นี้ภรรยาเกิดความเครียดวิตกกังวลมากเพราะกลัวว่าสามีจะเสียชีวิต การให้คำปรึกษาในครั้งนี้ช่วยเหลือให้เธอมองปัญหาอย่างมีสติ โดยเริ่มจากตระหนักในการทำหน้าที่ของสามี เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกัน และคิดค้นแนวทางในสิ่งที่จะสามารถช่วยเหลือแบ่งเบาภาระสามีเธอได้ ประโยชน์อย่างหนึ่งของการแก้ไขภาวะหลอมรวมอย่างมีสติจะช่วยเหลือให้บุคคลสามารถก้าวผ่านการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีสติ ทำหน้าที่แต่ละวันของตนเองอย่างเต็มที่เพื่อที่จะไม่โทษตนเองเมื่อทำอะไรผิดพลาดในชีวิตไป โดยเฉพาะครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่สามารถเกิดภาวะวิกฤตในชีวิตได้ตลอดระยะเวลาการดำเนินของโรค จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวควรได้เรียนรู้การจัดการกับภาวะหลอมรวมทางอารมณ์อย่างเหมาะสม สามารถแยกแยะตนเองระหว่างกระบวนการทางอารมณ์ และกระบวนการทางความคิด เหตุผลออกจากกัน เพื่อลดความตึงเครียดและความอึดอัดในใจ ประเด็นสำคัญคือเมื่อต้องสูญเสียบุคคลใด

ไปคนที่เหลืออยู่สามารถเป็นเสาหลักระดับประครองสมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข ไม่ล้มพังทั้งครอบครัว

การให้คำปรึกษาครั้งที่เจ็ด การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวด้านการช่วยเหลือกันเป็นทีมในครอบครัว การแก้ปัญหาและการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก มีจุดมุ่งหมายเพื่อการฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและวิธีการแยกตนเองจากการหลอมรวมทางอารมณ์ทั้งภายในและนอกครอบครัว กิจกรรมในการให้คำปรึกษาครั้งนี้เป็นการแสดงละครสมมติเหตุการณ์ที่พบได้บ่อยในค่ายทหารคือภรรยากลับมาจากการทำงานและพบสามีกำลังนั่งดื่มสุรากับเพื่อนจนเกิดเรื่องราวทะเลาะเบาะแว้งดูกลามไปถึงภรรยาเพื่อนสามีและเพื่อนบ้านที่ต่างฝ่ายต่างจึงมาเป็นพรรคพวกของตนเอง การให้คำปรึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการจัดการสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation Technique) เพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวที่เกิดปัญหาทางอารมณ์กับตนเองและบุคคลอีกสองคนในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์สามารถจัดการปัญหาโดยไม่เข้าข้างใครคนใดคนหนึ่งแม้กระทั่งตนเองและมีทักษะในการตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์อย่างเป็นกลางที่สุด ซึ่งจากสถานการณ์นี้สมาชิกได้มองเห็นภาพของความขัดแย้งและผลกระทบที่ตามมาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพราะเป็นประสบการณ์ตรง ช่วยให้ง่ายต่อการเข้าใจและนำวิธีการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลไปใช้เพื่อลดความขัดแย้ง ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงสถานการณ์ดังกล่าวเข้ากับความขัดแย้งในครอบครัวที่พบได้บ่อยครั้ง เช่น บิดาลงโทษดูว่ากล่าวบุตรชายแต่มารดาเข้ามาปกป้องจนกลายเป็นความบาดหมางระหว่างบิดามารดา เพื่อให้สมาชิกได้มองเห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและร่วมกันอภิปราย พร้อมทั้งค้นหาถ้อยคำการตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์อย่างเป็นกลางที่สุด ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดี การได้มีส่วนร่วมกันอภิปรายในประเด็นดังกล่าวระหว่างสามี ภรรยาตลอดจนการสนับสนุนการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกจากผู้วิจัยส่งผลให้ครอบครัวผู้ป่วยเบาหวานได้เกิดการตระหนักและหยั่งรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองเช่นนี้ จะช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเอง เห็นได้จากระดับคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวที่เพิ่มขึ้นภายหลังจากการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่ง Oholsten (1988, p. 31) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจะช่วยเหลือให้บุคคลยอมรับปัญหาและพยายามแก้ไขปัญหาก่อนที่จะกลายเป็นปัญหารุนแรงและยังช่วยให้สมาชิกกลุ่มสามารถเรียนรู้ที่จะนำความคิดและวิธีการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งที่แปด การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพันต่อกัน ด้านการแสดงออกถึงความรักใคร่ให้กำลังใจและความห่วงใยในปัญหาของสมาชิก มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เห็นคุณค่าของการแสดงความรู้สึกที่ดี อาทิ การแสดงออกถึงความรักใคร่ ให้กำลังใจ ความห่วงใยในปัญหาของสมาชิก

พร้อมทั้งฝึกทักษะการแสดงออก การให้คำปรึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำกิจกรรม “เสี่ยงในใจฉัน ที่เธอนั้นไม่ได้ยิน” เป็นตัวแทนของการสร้างความตระหนักในคุณค่าของการแสดงความรัก ความผูกพันต่อกัน ให้สมาชิกได้เข้าใจว่าการแสดงออกนั้นมีผลดีต่อครอบครัวอย่างไรและจะฝึก การแสดงออกอย่างไรให้เข้าใจ ผู้วิจัยแจกบัตรคำที่บ่งบอกถึงความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ให้กำลังใจ แสดงความยินดี ให้สมาชิกได้ฝึกการแสดงออกโดยห้ามเอ่ยคำพูดใดและทำการสอบถามฝ่ายรับว่า เข้าใจในสิ่งที่อีกฝ่ายแสดงออกหรือไม่ การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความสนุกสนานปนอึดอัด รุนแรงเล็กน้อยด้วยที่ไม่เข้าใจในการแสดงออก ผู้วิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าการที่รู้สึกแต่ไม่แสดงออกเป็นสิ่งที่ เข้าใจได้ยาก และบางครั้งการที่รู้สึกแต่ไม่แสดงออกหรือแสดงออกในทางตรงข้ามยิ่งส่งผลให้เกิด ความบาดหมางตามมาได้ ดังนั้นสมาชิกทุกท่านควรหมั่นฝึกฝนการสื่อสารถึงความรักและ ความผูกพันต่อสมาชิกครอบครัว เพื่อช่วยเสริมสร้างสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นและเป็น แรงใจให้ทุกชีวิตในครอบครัวดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข

การให้คำปรึกษาครั้งที่เก้า การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในการแสดงออกถึง ความรักและความผูกพันต่อกัน ด้านการใช้เวลาร่วมกันและการปรับตัวเพื่อก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลง ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เห็นคุณค่าของการใช้เวลาร่วมกันและการมีทักษะ ในการปรับตัวเพื่อก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ร่วมกัน เริ่มต้นของการเข้ากลุ่ม ผู้วิจัยสอบถาม ถึงการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในแต่ละครอบครัว และกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นข้อดี ข้อเสียของการทำกรรมร่วมกัน ความคิดเห็นส่วนใหญ่จะกล่าวเพียงเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์หรือได้มีเวลาอยู่ร่วมกันซึ่งถึงเป็นคำตอบที่กำกวมไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงกระตุ้นให้สมาชิก พยายามอธิบายคำว่าประโยชน์ที่ได้คืออะไร จากคำตอบที่ได้เช่น ได้รับรู้ในมุมมองความคิดของ ลูกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อบรมสั่งสอนลูกผ่านสถานการณ์จริง ครอบครัวผูกพันกันมากขึ้น เป็นต้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้ว่าสมาชิกมีความเข้าใจในประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมร่วมกัน เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ สุমন อมรวีวัฒน์, ทิศนา แคมมณี, วารี ธีระจิตร และอุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2534) กล่าวว่า การเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้สัมผัส ปฏิสัมพันธ์ ทักษะ และปฏิบัติฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่อง จนยังรู้ซึมซับสู่ภายในจิตใจ กลั่นกรองเกิดเป็นปัญญา ของตนเอง หลังจากนั้นจึงเริ่มต้นการแสดงละครสมมติเพื่อสมาชิกกลุ่มได้เห็นในพลังของ การช่วยเหลือกันในครอบครัวชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสถานการณ์ครั้งนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นพลังของ การช่วยเหลือกันในครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของการพึ่งพิงด้านอารมณ์สูง ทั้งทางด้านอารมณ์ความคิด สติปัญญาระหว่างลูกสาวและมารดา ก่อให้เกิดความเครียด ความอึดอัด ได้จากการใกล้ชิดกันที่มากเกินไป (Over Closeness) ซึ่งอาจนำไปถึงการไม่ยอมรับกันได้ ใน ครอบครัว (Reject) ทั้งนี้เพราะลูกสาวไม่ได้เป็นคนที่ดีคนใจเลือกทางเดินชีวิตด้วยตนเอง

จึงขาดความรับผิดชอบต่อตนเองเมื่อเกิดความผิดพลาดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกับมารดาและ
กล่าวโทษมารดาที่เป็นต้นเหตุของความผิดพลาดทั้งหมดส่งผลให้เกิดการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน
ทั้งนี้อาจขยายผลไปยังความรู้สึกนึกคิดของน้องชายที่เห็นความล้มเหลวที่เกิดจากการกระทำของ
มารดาอาจนำไปสู่การไม่ยอมรับคำแนะนำอบรมสั่งสอนจากมารดาได้เช่นกัน สมาชิกท่านหนึ่ง
ได้เสริมขึ้นว่า “ทางที่ดีบิดา มารดาควรทำตัวเหมือนป๊อและน้าบารุงลูก ให้ดีเท่าที่จะทำได้
ส่วนต้นไม้มันจะโตไปทิศทางใดขึ้นอยู่กับตัวเขาเอง” สอดคล้องกับการศึกษาของ Dinkmeyer and
McKay (1997 p. 10) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรธิดานั้นมีความสำคัญยิ่ง
เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานมาจากความเสมอภาคและความเคารพซึ่งกันและกัน
ซึ่งบุตรธิดาจะนำสิ่งเหล่านี้มาเป็นแนวทางและหลักการในการปฏิบัติต่อไป โดยที่ระบบต่าง ๆ
ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากเราไม่สามารถเปลี่ยนตัวบิดามารดา
และบุตรธิดาได้ และสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้คือ ระบบและวิธีปฏิบัติสัมพันธ์กัน

การให้คำปรึกษารอบครอบครัวครั้งที่สิบ เป็นการสรุปและประเมินผลกิจกรรมการเข้าร่วม
โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีระบบของโบเวน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสรุปผลของ
การให้คำปรึกษารอบครอบครัวที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานและให้สมาชิก
กลุ่มเกิดความรู้สึกที่ดีก่อนการจากกันและมีกำลังใจในการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติ
ตลอดจนประเมินผลการเข้ากลุ่ม โดยการอภิปรายถึงการให้คำปรึกษาที่ผ่านมาและประเด็นแง่คิด
ที่ได้จากการเข้าร่วมกลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person
Relationship Technique) ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยการให้สมาชิกลุกขึ้นทีละคนและเดินบอก
เพื่อนสมาชิกในสิ่งที่ตนเองจะนำไปปฏิบัติ เหมือนดังการย้ำกับตนเองซ้ำ ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
ได้จริง ในขั้นตอนนี้ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิค การสนับสนุน ให้กำลังใจและย้ำในสิ่งที่สมาชิกพูด
เพื่อสร้างความมั่นใจในการนำไปปฏิบัติสมาชิก โดยสมาชิกกลุ่มเริ่มต้นกล่าวกับผู้วิจัยว่าขอบคุณ
สำหรับทักษะการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวที่มอบให้ การได้ร่วมกลุ่มในครั้งนี้ถือเป็น
โอกาสดีในชีวิตที่เคยเข้าร่วมเพราะได้แง่คิดมากมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง สิ่งที่จะนำไป
ปฏิบัติคือการกลับไปสร้างสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้นขึ้นโดยจะเริ่มจากการบอกรักลูก ๆ
พร้อมทั้งมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการดูแลตนเองให้ปลอดภัยปราศจากภาวะแทรกซ้อน
จากโรคเบาหวาน

แม้ว่าการให้คำปรึกษารอบครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบครั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อระดับ
ความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานโดยสามารถเพิ่มความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วย
โรคเบาหวานในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนทดลองได้แต่ไม่สามารถส่งผลให้เกิด
ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงเวลาการเก็บคะแนนความเข้มแข็ง

ของครอบครัวในระยะหลังการทดลองได้เกิดปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มที่ 3 โดยเป็นความขัดแย้งระหว่างบิดาและบุตร ซึ่งจากศึกษาสภาพครอบครัวและการให้คำปรึกษาแต่ละครั้งทำให้ผู้วิจัยทราบว่าในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานนี้ความวิตกกังวลและปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากสัมพันธภาพระหว่างบิดากับบุตร จากการพูดคุยทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงความอึดอัดภายในใจของฝ่ายบิดาในขณะเกิดเหตุการณ์และกล่าวโทษตนเองถึงการจัดการปัญหาที่ไม่เหมาะสมแม้ได้พยายามทำให้ดีที่สุด จึงรู้สึกกดดัน และเกิดความทุกข์จากเหตุการณ์ความขัดแย้งภายในครอบครัวดังกล่าวจึงอาจเป็นสาเหตุให้คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มนี้ลดลงในระยะหลังการทดลอง แม้ว่าอุบัติเหตุทางการวิจัยนี้จะส่งผลให้ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่จากการพูดคุย รับฟังแนวทางการจัดการปัญหาของครอบครัว ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าสามี ภรรยาผู้นี้ จะสามารถนำพาบรรยากาศที่ดีในครอบครัวกลับคืนมาและดำเนินไปในทิศทางที่ดีขึ้น เห็นได้จากคำบอกเล่าของสามีที่บอกว่ารู้สึกผ่อนคลายและมีสื่อนำดีขึ้นจากการที่ได้ตัดสินใจรวมซ่อม ปรับปรุงตนเองและจัดการปัญหาด้วยเหตุผลอาศัยการพูดคุยกันมากขึ้น ไม่เดินหนีปัญหาดังที่เคยทำตามที่ได้เรียนรู้จากแนวการจัดการจัดการปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวด้วยความเป็นเหตุเป็นผลของทฤษฎีระบบในการเข้ากลุ่ม สัมพันธภาพกับบุตรชายจึงพัฒนาขึ้น ส่งผลให้คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลมีคะแนนที่สูงขึ้น

แสดงให้เห็นว่าการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบสามารถช่วยหลีกเลี่ยงการพัฒนาสัมพันธภาพภายในครอบครัวและสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวให้เพิ่มขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี เจริญพัฒน์ (2545) พบว่าภายหลังการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มช่วยลดระดับความเครียดและส่งผลให้สัมพันธภาพในบิดา มารดาที่ติดเชื้อเอชไอวีดีขึ้น แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับการศึกษาของ อัคราภรณ์ ยลโสภณ (2547) ที่ศึกษาผลการให้คำปรึกษารอบครัวต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่ครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน พบว่าการให้คำปรึกษารอบครัวส่งผลต่อคู่ครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. สมมติฐานที่ 5 ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การพัฒนาความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานครั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากเทคนิคการให้คำปรึกษาดมทฤษฎีระบบร่วมกับกิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ด้วยลักษณะของกิจกรรม ที่เน้นการแสดงออกด้าน

ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสามิ ภรรยาเป็นหลัก จึงสามารถส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการใช้เทคนิคของทฤษฎี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคการสร้างปฏิสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person Relationship Technique) ซึ่งนับว่าเป็นเทคนิคสำคัญของทฤษฎีที่เปิดโอกาสให้สามิ ภรรยาได้สร้างความเข้าใจระหว่างกัน เปิดใจในประเด็นปัญหาโดยไม่กล่าวโทษถึงบุคคลอื่นใด มีสมาธิในการทบทวนปัญหา ซึ่งการที่ได้มีการเปิดใจเช่นนี้จะสามารถช่วยให้สามิ ภรรยาเกิดความชัดเจนในสิ่งที่ดำเนินอยู่มากขึ้นเป็นผลดีต่อการแก้ไข ปรับปรุงชีวิตครอบครัว ด้วยการดำเนินงานดังกล่าว จึงส่งผลดีต่อการวิจัยและก่อให้เกิดความคงทนของพฤติกรรมในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานอีกทั้งจากการวางแผนการดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยมีการเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับ การกำหนดวันเวลานัดหมายร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและสมาชิก การแจ้งตารางการให้คำปรึกษาล่วงหน้า ความยืดหยุ่นในการปรับตารางการให้คำปรึกษา การประสานงานไปยังผู้บังคับบัญชาของสมาชิกเพื่อเรียนให้ทราบถึงโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวกำลังพล การวางแผนดังกล่าวจึงช่วยให้ครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานสามารถเข้าร่วมกลุ่มได้ทุกครั้งเพราะไม่เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตรายได้และเวลาพักผ่อนของครอบครัว กระบวนการให้คำปรึกษาจึงสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องเกิดผลดีต่อความคงทนของพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และข้อได้เปรียบจากการเป็นบุคลากรทางการพยาบาลที่ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพกำลังพลในกองพลทหารราบที่ 6 มีนครส่งต่อ เยี่ยมบ้านครอบครัวผู้ป่วยเพื่อติดตามสถานะสุขภาพ ครอบครัวผู้ป่วยจึงเกิดความรู้สึก ที่คุ้นเคยและไว้วางใจต่อผู้วิจัย ส่งผลให้การวิจัยในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาให้ความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานเพิ่มสูงขึ้นและเกิดความเข้มแข็งในครอบครัวที่มีความคงทนจนถึงในระยะติดตามผล สอดคล้องกับการศึกษาของ อิศราภรณ์ ยลโสภณ (2547) ที่ทำการศึกษาลงมือให้คำปรึกษาครอบครัวต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่ครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน พบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวส่งผลต่อคู่ครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในระยะติดตามผล สูงระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษาถึงประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครั้งนี้ ยังครอบคลุมถึงการติดตามผลทางด้านคลินิกของกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบในระยะก่อนทดลอง และระยะติดตามผล พบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบสามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการควบคุมระดับน้ำตาลครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานโดยสามารถช่วยให้ระดับน้ำตาลในเลือด (FBS) และระดับฮีโมโกลบินเอวันซี (HbA_{1c}) ดีขึ้น การสอบถามผู้ป่วยกลุ่มทดลองที่เข้ามารับการตรวจติดตามอาการทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสาเหตุที่ส่งผลให้ระดับน้ำตาล

ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเข้ามามีส่วนช่วยเหลือมากขึ้นทั้งในด้านการจัดหาช่วยให้มีการรับประทานยาสม่ำเสมอมากขึ้น การร่วมกันปรับปรุงรายการอาหารที่รับประทานในแต่ละวัน ตลอดจนการให้กำลังใจในการดูแลตนเอง โดยเฉพาะกำลังใจจากภรรยาที่เข้ามาดูแลเรื่องโรคมากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้ป่วยสามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้ดีขึ้น ในส่วนผู้ป่วยกลุ่มควบคุมมีผู้ป่วยบางรายที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้ดีขึ้น จากการสอบถามผู้ป่วยกลุ่มควบคุมพบว่า การควบคุมระดับน้ำตาลยังไม่คงที่ ผู้ป่วยมีการเลือกรับประทานยาบางตัว ไม่รับประทานตามที่แพทย์สั่ง หักยาเอง และพบว่าผู้ป่วยหนึ่งรายที่ขาดการรักษา ขาดยาจนเป็นสาเหตุให้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยอาการระดับน้ำตาลในเลือดสูงจนและมีระดับความรู้สึกตัวเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาเปรียบและติดตามผลทางคลินิกดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่าการให้คำปรึกษารอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบสามารถส่งผลให้อาการทางคลินิกของโรคเบาหวานดีขึ้นในระยะยาว ช่วยให้ผู้ป่วยมีความสุขในชีวิตเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในครั้งนี้ ดำเนินการพัฒนาความเข้มแข็งครอบครัวโดยอาศัยหลักการทฤษฎีระบบของโบเวน มีแนวคิดพื้นฐานทางด้านจิตวิเคราะห์และเป็นกระบวนการให้คำปรึกษาที่ให้ความสำคัญในด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก แนวคิดมีการให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบครอบครัว (Family System) จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของครอบครัว และส่งผลกระทบต่อครอบครัวในภาพรวม เพราะทุกปฏิสัมพันธ์อยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผลของการกระทำร่วมกันจะออกมาในลักษณะของส่วนรวมทั้งหมด (As a Whole) จึงไม่สามารถแยกการจัดการแก้ไขให้ผ่านพ้นเป็นจุด ๆ ไปได้ หากขาดการร่วมกัน อีกทั้งปัญหาในครอบครัวไม่ได้เกิดจากบุคคลในบุคคลหนึ่งและต้องแก้ไขเฉพาะบุคคลนั้น สมาชิกทุกคนในครอบครัวต่างต้องร่วมกันรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น ในด้าน โปรแกรมที่นำมาพัฒนานั้น หลายกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทางจิตวิทยาที่ต้องอาศัยความชำนาญและแม่นยำในการแปลผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวทฤษฎีและโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านผู้ให้คำปรึกษา เนื่องจากการให้คำปรึกษารอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบของโบเวน จุดเด่นคือการทำความเข้าใจว่าทุกหน่วยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน อีกทั้งต้องมี

ความเข้าใจว่าปัญหาในครอบครัวไม่ได้เกิดจากบุคคลในบุคคลหนึ่งหรือต้องแก้ไขเฉพาะบุคคลนั้น การแก้ปัญหาลือว่าสมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องมีส่วนร่วมกันและเน้นการให้ความสำคัญของเหตุผลมากกว่าทางด้านอารมณ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ให้คำปรึกษาควรฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่ปราศจากการหลอมรวมทางอารมณ์ มีความเป็นกลาง สามารถแยกตนเองออกจากการหลอมรวมทางอารมณ์ทั้งจากครอบครัว เพื่อนร่วมงานหรือครอบครัวผู้รับการปรึกษาได้เป็นอย่างดี ฝึกฝนทักษะความสามารถในการกระตุ้นสมาชิกในครอบครัวให้กล้าแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็นตลอดจนการฝึกให้มีสมาธิในประเด็นปัญหาที่กำลังโต้ตอบกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดในขณะที่ใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ตัวต่อตัว (Person to Person Relationship Technique) ซึ่งนับว่าเป็นเทคนิคสำคัญของทฤษฎี เพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือผู้ขอรับคำปรึกษา ครอบครัวตามทฤษฎีระบบของโบเวน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรณีบุคลากรทางแพทย์ที่มีความสนใจในการนำไปพัฒนาศักยภาพในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน ควรได้รับการฝึกทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในการทำหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา และควรได้รับการอบรมในระยะสั้นจากนักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาครอบครัวให้เกิดความเข้าใจหลักการ แนวคิดทฤษฎี การให้คำปรึกษาครอบครัว ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ เพื่อลดความผิดพลาดให้น้อยที่สุด เพราะจากการประเมินผลผู้วิจัยในฐานะผู้ให้คำปรึกษาที่ได้รับการศึกษาทางด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษาโดยตรงยังพบโอกาสพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายด้าน อาทิ การพูดที่เร็ว การใช้ศัพท์ทางเทคนิค การแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า เป็นต้น

2. ด้านเทคนิคการให้คำปรึกษา ประกอบไปด้วยเทคนิค การทำแผนภูมิครอบครัว (Family Genogram) การคืนสู่เหย้า (Going Home Again) การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ หรือ การทำให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลง (Detriangulation) การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) การที่จะช่วยให้ผู้รับการให้คำปรึกษาสามารถเป็นบุคคลที่ปราศจากการหลอมรวมทางอารมณ์ บรรลุจุดมุ่งหมายของทฤษฎีได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับทุกเทคนิคและนำไปใช้ร่วมกันทุกเทคนิค อันดับแรกผู้ให้คำปรึกษาควรทำการศึกษากระบวนการสืบทอดของบรรพบุรุษ (Multi Generation Transmission Process) อย่างน้อย 3 รุ่นเพื่อศึกษาสภาพครอบครัวให้เกิดความชัดเจนมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นความสามารถในการแยกตนเองออกจากการหลอมรวมทางอารมณ์ในครอบครัว จึงจะสามารถช่วยเหลือให้การดำเนินการให้คำปรึกษามีทิศทางที่ชัดเจนและมีความราบรื่นขณะใช้เทคนิคตามทฤษฎีระบบ

3. ด้านกิจกรรมของโปรแกรม อาทิ กิจกรรม “ขจัดลวดชีวิต” กิจกรรม “จากใจสู่ใจ” กิจกรรม “เธอและฉัน” เป็นต้น ทุกกิจกรรมล้วนมีแนวคิดพื้นฐานจากเทคนิคของทฤษฎี

ซึ่งมีนัยสำคัญเพื่อช่วยสนับสนุน กระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาเปิดเผยความเป็นตัวตนที่แท้จริง อย่างผ่อนคลาย ปราศจากความรู้สึกที่อึดอัด หวาดระแวง ภายในกลุ่มอีกทั้งยังสามารถช่วยให้ เข้าสู่การใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น แต่ในกิจกรรมบางกิจกรรมเช่น กิจกรรม “นี่แหละตัวฉันที่ ปั่นออกมา” กิจกรรมวาดภาพครอบครัว ถือเป็นกิจกรรมที่มีรากฐานจากแบบทดสอบทางจิตวิทยา ที่ต้องอาศัยการแปลผลตามหลักวิชาการที่มีความละเอียดอ่อนสูงและต้องทำการศึกษาในหลาย องค์ประกอบเพื่อสามารถแปลผลได้อย่างแม่นยำ ผู้ใช้ควรมีการศึกษาหลักการ ขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีการแปลผลอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้เกิดความชำนาญ และพึงตระหนักว่า “แบบทดสอบที่แม่นยำ เพียงใดก็ตาม ไม่สามารถใช้ตัดสินชีวิตของคนหนึ่งคนได้ทั้งหมด”

4. ด้านจำนวนครั้งในการทำกิจกรรม โปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนานั้นมีเนื้อหาครอบคลุม ความเข้มแข็งในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการปฏิบัติ หน้าที่ตามบทบาท ด้านการแสดงออกถึงความรักความผูกพัน ในแต่ละครั้งของกิจกรรมจึงบรรจุ เนื้อหาของแต่ละองค์ประกอบไว้ภายในอย่างครบถ้วน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาตาม จำนวนครั้งที่ผู้วิจัยกำหนดและมีความต่อเนื่องเพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ จึงจะสามารถ ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานได้

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

1. ควรทำการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบ ต่อตัวแปรตามอื่น ๆ เช่น พลังอำนาจในชีวิต (Empowerment) ความสมดุลระหว่างความรู้สึก ที่มั่นคงในจิตใจ สัมพันธภาพในครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบ ครอบครัวของโบเวนในกลุ่มตัวอย่างโรคเรื้อรังอื่น ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูงโรค เอดส์ โรคไตวายเรื้อรัง เป็นต้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับครอบครัวให้มีศักยภาพ ในการดูแลครอบครัวตนเองในด้านต่าง ๆ อย่างยั่งยืนต่อไป